

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.п.н. Дора Левтерова – Гаджалова,
ПУ „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен
„доктор“

в област на висше образование **1. Педагогически науки**
професионално направление **1.2. Педагогика**
докторска програма **Специална педагогика**

Автор: *Михайлица Димитриос Хараламбус*

Тема: *Професионална ориентация на ученици със специални образователни потребности*

Научен ръководител: *доц. д.п.н. Милен Замфиров, СУ „Св. Климент Охридски“*

1. Актуалност на тематиката

Дисертационния труд има актуална тематика. Професионалната ориентация, последваща от професионална реализация на учениците със специални образователни потребности е важен проблем на само за училищната организация, но и за целия жизнен цикъл на учениците, за тяхното социално включване и достоен начин на живот.

2. Познаване на проблема

Познаването на проблематиката от докторантката в теоретичен и в приложен аспект е ясно открито. Хараламбус интерпретира професионалната ориентация на учениците със специални образователни потребности през призмата на отделните проявления на разстройства и увреждания и със загриженост за прехода от училище към пазара на труда. Специален фокус е поставен на съществуващите програми и необходимостта от извеждането на нова програма – тип социална услуга за ученици със специални образователни потребности.

3. Методика на изследването

Методиката на емпиричното изследване включва провеждане на педагогически експеримент в рамките на три години и три етапа: цялостно разработване и организация

на дейностите на „Transition Service©” /тип социална услуга/, апробация на социалната услуга „Transition Service©” в периода януари 2015 - декември 2017 г., анализ на резултатите, получени по време на тригодишния апробационен период за постигане на валидност и надеждност на услугата „Transition Service©”. Отделно са включени диагностичен инструмент, скала за функционално измерване и оценка, и анкета с родители.

4. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд е разработен в обем от 219 страници, от които 174 страници основен текст, а останалите страници са титулна страница, благодарности, литература и приложения. Включени са 13 таблици, 69 графики, една диаграма и три снимки от дейността на социалната услуга. Литературата е от 179 източника на английски и на гръцки език.

В първата глава се интерпретират някои от основните области, свързани с професионалната ориентация на ученици със специални образователни потребности като се уточняват отделните групи и класификации, подходящата възраст и подходящите условия за начало на професионалната ориентация при ученици със специални образователни потребности (целеви групи 1 и 2 на “Transition Service©”). Специално внимание е отделено на прехода от училище към работа при учениците със специални образователни потребности: ситуацията в Република Кипър. Не е съвсем удачно да се внася обща характеристика на страната от която е докторантката, както и на диаспорите извън страната, тъй като общата характеристика на държавата не е по тематиката на дисертационния труд. Направени са общи характеристики на образованието, законодателството и пазара на труда в Република Кипър. Изведени са ключови фигури, които влияят върху избора на професия от учениците със специални образователни потребности, като са включени и ролята на членовете на семейството, на учителите и на други специалисти. Интерпретирани са професионалната ориентация на учениците със СОП и професионални възможности за младежите със специални образователни потребности.

Втората глава е посветена на организацията на изследването на професионалната ориентация на ученици със СОП. Целта и задачите следват логично от теоретичния анализ. Поставена са една основна и три допълнителни хипотези. Третата допълнителна хипотеза звучи неясно и извежда въпроса: „Родителите оценяват ли адекватно децата си само съобразно включването в обучаващия експеримент или ги оценяват в контекста на цялостното им развитие, включително и професионално?” Изключително неправомерно като обект на изследването са посочени ученици със СОП. Подобно визиране извежда учениците със СОП в позиция на неодушевени обекти, на обекти без основни човешки

права. Посоченият предмет на изследването е необходимо да се диференцира като първата посочена част всъщност е обекта на изследване, а втората част е предмета на изследването. Представен е разработеният инструментариум включва диагностичния инструмент Datasheet progress of „Transition Service©” users; скала за измерване и функционален анализ на поведението /Assessment procedure: behavior functional analysis of „Transition Service©”/; анкета за родителите на потребителите на „Transition Service©” – Questionnaire for parents of “Transition Service©” users. Проведен е педагогически експеримент. За обработка на резултатите са използвани статистическите методи ONE-WAY ANOVA, SPSS 20.0, хи-квадрат, t-тест, измерване на Кappa и тестове на Kruskal-Wallis.

Участниците в изследването са обособени в две групи: първа група - ученици със специални образователни потребности нуждаещи се от професионална ориентация и втора група - родители на учениците, от които е поискана обратна връзка. Общият брой участници с интелектуални затруднения е 66 в експерименталната група и 52 в контролната група, като архаично неправилно в автореферата те са обозначени с „умствена изостаналост“. Общият брой родители, участници в изследването е 128. Така общият брой участници в изследването от всички групи е 246.

Изведени са критерии и показатели за количествен и качествен анализ.

В третата глава се извежда анализа на резултатите от проведено емпирично изследване. Представени са резултатите от качествения и количествения анализ на данните от експерименталната и контролната група и на данните от резултатите от групата на родители. Резултатите са онагледени с диаграми, но анализът е минимизирано презентиран.

Изведени са обобщения и изводи. В заключението се прави опит за констатация на поставените хипотези. Презентирани са препоръки към практиката.

5. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Докторантката има седем публикации по тематиката на дисертационния труд, като пет от тях са в съавторство с научния ръководител, а докторантката е първи автор в три от тях.

Смятам, че проведеното изследване и получените резултати са лично дело на докторантката Хараламбус.

Посочените приноси от Хараламбус са в две пространства: теоретични и научно - практически приноси. Напълно приемам посочените приноси, въпреки стилистичната

хаотичност на формулиране, но като съдържателно присъствие са реално отражение на извършената и представена дейност от докторантката в дисертационния труд.

6. Автореферат

Авторефератът отразява базисни аспекти на дисертационната разработка и получените резултати. Но, не е налице пълно съответствие на автореферата към дисертацията. Например, допълнителните хипотези в автореферата не присъстват в дисертационния труд.

7. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Докторантката Хараламбус би било удачно да ползва за целите на дисертационното си изследване, за теоретичния анализ и научна литература от автори на български език. Изведените въпроси и критики не обезценяват достоинства на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научно-приложни и приложни резултати, които представляват принос в науката* и показва, че докторантката *Михайлица Димитриос Хараламбус притежава* задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност Специална педагогика като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на *Михайлица Димитриос Хараламбус* в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма „Специална педагогика“.

19.05. 2019 г.

Изготвил становището:

(проф. д.п.н. Дора Левтерова - Гаджалова)